

dr inż. Stanisław Lipiński

kpt. mgr inż. Jacek Kalinko

Wydział Inżynierii Bezpieczeństwa Pożarowego

Szkoła Główna Służby Pożarniczej

Kompetencje kierującego działaniem ratowniczym

Abstrakt

Celem artykułu jest wskazanie ważnych aspektów związanych z uprawnieniami, w które wyposażono osobę dowodzącą działaniem ratowniczym w systemie ochrony przeciwpożarowej. Tezą podjętych rozważań jest stwierdzenie, iż przyjęte rozwiązania w organizacji działań ratowniczych w ochronie przeciwpożarowej niekorzystnie różnicują uprawnienia kierującego działaniem ratowniczym, w zależności od jego przynależności do danego rodzaju jednostki ochrony przeciwpożarowej prowadzącej te działania. Artykuł jest przeglądem podstawowych pojęć i ich poprawności językowej w unormowaniach ochrony przeciwpożarowej dotyczących ratownictwa. Omówiono w nim współdziałanie jednostek ochrony przeciwpożarowej w działaniach ratowniczych oraz ramowe zasady kierowania działaniami ratowniczymi. W materiale szczególnie nacisk położono na obowiązki kierującego działaniem ratowniczym, a także jego uprawnienia i determinanty stosowalności przez niego prawa. Przedstawiono również opinię na temat form kierowania za pomocą rozkazów i poleceń.

Słowa kluczowe: działanie ratownicze, kierowanie działaniem ratowniczym, kierujący działaniem ratowniczym, obowiązki kierującego działaniami ratowniczymi, uprawnienia kierującego działaniami ratowniczymi

The Competences of the Commander of the Rescue Operation

Abstract

The purpose of the article is to indicate some important aspects related to the rights in which the person conducting the rescue operations in the fire protection

system is equipped. The thesis of the considerations is the statement that the adopted solutions in the organization of rescue operations in the fire protection adversely differentiate the powers of the commander of the rescue action, depending on his belonging to a given type of fire protection unit conducting rescue actions. The article is a review of the basic concepts and their linguistic correctness in the norms of rescue fire protection. The cooperation between the fire protection units in rescue actions and the framework rules for managing rescue actions are discussed. In the material, particular emphasis was placed on the responsibilities of the commander of the rescue action, powers and determinants of the applicability of the rights governing the rescue operation. An opinion was also presented on the forms of the rescue action management by means of orders and commands.

Keywords: rescue action, commanding rescue actions, commander of the rescue action, duties of the commander of the rescue action, powers of the commander of the rescue action

Wstęp

Kierujący działaniem ratowniczym (KDR) ma wyjątkowy status. Staje się on organem kierowniczym na czas ich trwania, bez powoływania go jakimkolwiek aktem prawnym. Dodatkowo, nie jest to jedna z funkcji pełnionych w ramach struktur Państwowej Straży Pożarnej (PSP) czy innych jednostek ochrony przeciwpożarowej (JOP), ale samodzielny organ administracji publicznej. Z tego względu wydanym przez niego decyzjom może być nadany rygor natychmiastowej wykonalności i podlegają one egzekucji, co powoduje, że KDR staje się jednocześnie jednoosobowym organem egzekucyjnym i egzekutorem. W celu wyegzekwowania wydanych decyzji, prawo pozwala mu na korzystanie z całego wachlarza dostępnych pomocy i uprawnień. Jednak, aby mógł korzystać ze szczególnych uprawnień, muszą zaistnieć przesłanki wystąpienia stanu wyższej konieczności. Określa to jednoznacznie Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 lipca 1992 r., warunkując korzystanie z uprawnień przez KDR zaistnieniem stanu wyższej konieczności: „par. 3.1. Realizacja uprawnień (...) następuje wyłącznie w okolicznościach uzasadnionych stanem wyższej konieczności” [9]. I tutaj pojawia się problem związany ze zdefiniowaniem tego pojęcia oraz określeniem jego granic. To zaś może powodować trudności ze zidentyfikowaniem stanu wyższej konieczności

w stanach zagrożenia przez kierującego działaniem ratowniczym i prowadzić do przekroczenia uprawnień. KDR może zaś działać na podstawie prawa i tylko w jego granicach, zaś ich przekroczenie może powodować pociągnięcie go do odpowiedzialności prawnej lub dyscyplinarnej. Dlatego też tak ważna jest znajomość prawa w tym zakresie, gdyż niezajomość tych zagadnień nie zwalnia KDR z poniesienia konsekwencji za skutki swojego postępowania.

Ratownictwo w ochronie przeciwpożarowej jest, obok zapobiegania zagrożeniom pożarowym, drugim podstawowym filarem systemu ochrony przeciwpożarowej. Aktualnie obowiązująca od 1991 r. ustawa o ochronie przeciwpożarowej [6] nałożyła na system obowiązek realizacji zadań na rzecz ochrony życia, zdrowia, mienia lub środowiska, m.in. przez prowadzenie działań ratowniczych (art. 1 ust. 3) [6], w sposób uniwersalny. Nakładając ten obowiązek na większość jednostek ochrony przeciwpożarowej, których ratowniczym personelem stali się strażacy JOP i ochotnicy, inaczej druhowie – członkowie Ochotniczych Straży Pożarnych (OSP). Sposób aktywnego reagowania ratowniczego, we właściwych dla ratownictwa sytuacjach uaktywnienia zagrożeń, ustawa określiła jako działania ratownicze (to każda czynność podjęta w celu ochrony życia, zdrowia, mienia lub środowiska, a także likwidacja przyczyn powstania pożaru, wystąpienia klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia), a przewodzącego siłami wykorzystującymi odpowiednie środki nazwała kierującym działaniem ratowniczym.

Przy kształtowaniu reguł organizacji i funkcjonowania ratowników powołanych ustawą o PSP, ustawodawca zaakcentował odrębność tej formacji, nazywając ratowników¹ – spośród funkcjonariuszy pożarnictwa – strażakami (strażacy PSP), powołując kierującego akcją ratowniczą (KAR) jako osobę przewodzącą realizacji zadań ratowania i przeciwdziałania zagrożeniom podczas tzw. akcji ratowniczych (AR).

1. Podstawowe pojęcia i poprawność językowa

Przedstawienie i omówienie postawionego zagadnienia wymaga na wstępie wyjaśnienia użytych podstawowych pojęć. Prowadzenie działań specjalistycznych przez JOP w szerokim zakresie wymaga od ratowników znajomości wielu

---

¹ Ratownicy w znaczeniu ogólnym, a więc nie tylko ci, których określa ustawa o PRM. Są nimi także ratownicy górniczy, morscy, MSPiR, junacy OSP, strażacy JOP lub strażacy PSP.

terminów branżowych, pozwalających na określenie nazw wykorzystywanego sprzętu, technik i technologii oraz zjawisk. Stosowanie w tym zakresie pojęć umownych lub lokalnego żargonu może utrudniać porozumiewanie się nawet w gronie tej samej grupy zawodowej. Stąd w dalszej części artykułu przedstawiono podstawowe pojęcia związane z prowadzeniem działań ratowniczych.

Z powodu dbałości o wizerunek środowiska zawodowe kształtują własny język, jakim komunikują się z otoczeniem. Będące w obiegu określenia i pojęcia często używane są z ograniczoną konsekwencją, a dominującą jest maniera swobodnego i chaotycznego wyboru określeń. Na istniejący stan składają się dwa powody.

Pierwszym z nich jest nie zawsze dostrzegana zmiana w uporządkowaniu pojęć, dokonana za sprawą regulacji prawnych, normujących funkcjonowanie ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa, które zaczęły obowiązywać po 1989 r., w nowym ładzie społeczno-gospodarczym kraju. Przyjęto rozwiązania prawne i organizacyjne nieco podobne, ale pod wieloma względami jednak odmienne od obowiązujących dotychczas.

Drugim powodem braku poprawności językowej w branży jest silne przyzwyczajenie do tradycyjnych pojęć, nieuwzględnianie wymowy nowych aktów prawnych, inercja w przyjęciu nowych umów pojęciowych, ale również oddziaływanie starej literatury z tradycyjnym nazewnictwem oraz używanie pojęć tradycyjnych w nowych publikacjach, w których autorzy nie przywiązywali wagi do poprawności językowej.

Chodzi w gruncie rzeczy o niewielki zasób pojęć, wobec których zmiany nazewnicze nastąpiły. Lecz to nie tylko nazwy, ale inny model znaczeniowy i inne ramy prawne kompetencji kierującego działaniem ratowniczym. Najogólniej można o tym pierwotnym zasobie powiedzieć, że cechuje go historycznie ukształtowany proces przejmowania terminologii wojskowej. Formy działalności straży pożarnej wzorowane były w przeszłości na rozwiązaniach właściwych wojsku². Częściowo jest tak również obecnie. W przeszłości taka skłonność do form paramilitarnych istniała w odniesieniu do funkcjonowania wielu organizacji, podmiotów gospodarczych (np. poczta, kolej) i urzędów

---

2 Ustawa z dnia 13 marca 1934 r. *o ochronie przed pożarami i innymi klęskami*, art. 1 ust. 1: „Dyscyplinę i rozkazodawstwo straży pożarnych (pogotowi) według zasad, przyjętych w wojsku, organizację i sposób pełnienia służby oraz zasady i programy wyszkolenia członków straży pożarnych, a w szczególności osób (...)”.

państwowych. Z tego powodu, do języka branży przedostały się takie określenia, jak: komendant, dowódca, dowodzenie, szef (kompanii, sztabu, zmiany służbowej), jednostka, oddział, pododdział, sekcja, pluton, ugrupowanie, siły i środki, sztab, natarcie, obrona, taktyka, strategia, działania i gotowość bojowa, operacje, kwatermistrzostwo, rejon koncentracji i wyczekiwania, stanowisko dowodzenia, działko (np. pianowe), rubież obronna, alarm, koszary i wiele innych.

Akcja ratownicza czy ratunkowa?

Zgodnie z zasadami języka polskiego terminologia powinna brzmieć: „akcja ratunkowa” i „działanie ratownicze”. Określenie „akcja ratunkowa” jest stosowana w ratownictwie medycznym, morskim, wodnym, górskim, górniczym oraz w polskiej straży pożarnej do II wojny światowej³, co określa ustawa z 1934 r. [1]. Dopiero pierwsza znacząca ustawowa regulacja ochrony przeciwpożarowej z 1950 r. [2], wprowadziła pojęcie „akcja ratownicza”⁴. Pojęcie to stosowane jest w następnych ustawach dotyczących ochrony przeciwpożarowej⁵. Trudno dociec, czy był to zabieg celowy, czy też wdał się błąd przeniesiony z żargonu. W aktualnej ustawie o Państwowej Straży Pożarnej

---

3 Tamże, art. 21: „(1) Straże pożarne (pogotowia), jadące w celu prowadzenia akcji ratunkowej oraz podczas tej akcji, mają prawo korzystać ze wszystkich dróg i gruntów prywatnych dla przejazdu, postoju i prowadzenia akcji ratunkowej”.

4 Tamże, art. 8.1: „Do wypełniania zadań ochrony przeciwpożarowej i do akcji ratowniczej powołane są straże pożarne”.

5 Ustawa z dnia 13 kwietnia 1960 r. *o ochronie przeciwpożarowej* (Dz.U. z 1960 r. Nr 20 poz. 119 i 120), np. art. 27: „Kto z czasie akcji ratowniczej bezpodstawnie odmawia wykonania zarządzeń wydawanych przez kierującego akcją ratowniczą, podlega karze aresztu do lat 2”.

Ustawa z dnia 12 czerwca 1975 r. *o ochronie przeciwpożarowej* (Dz.U. z 1975 r. Nr 20 poz. 106), np. art. 23.1: „Kierujący akcją ratowniczą lub dowódca straży pożarnej może zarządzić: (...) 3) udostępnienie straży pożarnej – (...) przedmiotów przydatnych do akcji ratowniczej...”.

Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. *o ochronie przeciwpożarowej* (Dz.U. 1991 Nr 81 poz. 351 ze zm.), np. art. 1: „(...) prowadzenie działań ratowniczych (...)”, art. 2: „Ilekoć w ustawie jest mowa o: (...) 2) działaniach ratowniczych – rozumie się przez to każdą czynność podjętą w celu ochrony życia, zdrowia i mienia, a także likwidację źródła powstania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia, (...)”, art. 4: „(...) 4) przygotować budynek, obiekt lub teren do prowadzenia akcji ratowniczej (...)”.

akcję ratowniczą określa się jako działania organizowane i kierowane przez PSP (art. 20.1.) [5].

„Poprzez działania ratownicze rozumie się każdą czynność podjętą w celu ochrony życia, zdrowia, mienia lub środowiska, a także likwidację przyczyn powstania pożaru, wystąpienia klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia” (art. 2.2) [6]. Działanie, aby było skuteczne, wymaga na miejscu obecności osoby z odpowiednimi kwalifikacjami i uprawnieniami, która obejmie funkcję przewodzącego (kierującego). „Kierującym jest pierwszy przybyły na miejsce zdarzenia dowódca z jednostki, do czasu przybycia osoby posiadającej uprawnienia do przejścia kierowania” [12]. To od jego decyzji, wiedzy i doświadczenia zależeć będzie powodzenie akcji ratowniczej.

Kierowanie działaniem ratowniczym to „planowanie, organizowanie, nadzorowanie i koordynowanie działań ratowniczych” (par. 2.5) [13]. Treść przytoczonego rozporządzenia może powodować poczucie uzasadnionego niedosytu. Użyte określenie – „koordynowanie” – na ogół w występujących strukturach etapów cyklu zorganizowanego działania, uzupełniane jest pojęciem „przewodzenie”. Proces „decydowania” zdaje się być najważniejszy w cyklu. Koordynowanie to tylko harmonizowanie, korelowanie, układanie współdziałania, a przecież najważniejszym oczekiwaniem od kierującego jest efektywne, a więc sprawne i skuteczne, podejmowanie decyzji o sposobie działania, zabezpieczeniu ciągłości działania oraz bezpieczeństwie ratowanych i ratujących [16, s. 69–70].

W trakcie działań może także wystąpić sytuacja, w której nastąpi przejście kierowania działaniem ratowniczym przez dowódcę z JOP, posiadającego kwalifikacje do kierowania takimi działaniami, co traktuje się jako „wstąpienie w prawa i obowiązki kierującego działaniem ratowniczym” [13]. Sytuacja taka może występować wielokrotnie, szczególnie w przypadku zdarzeń charakteryzujących się dużą dynamiką lub wysokim stopniem skomplikowania oraz w których uczestniczą znaczne siły i środki. Mówiąc o działaniach ratowniczych, nie można nie wspomnieć o JOP: „Tworzy się je jako jednostki umundurowane i wyposażone w specjalistyczny sprzęt, przeznaczone do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi lub innymi miejscowymi zagrożeniami” [6].

Do JOP, zgodnie z ustawą o ochronie przeciwpożarowej [6], zaliczają się:

- jednostki organizacyjne Państwowej Straży Pożarnej,
- jednostki organizacyjne Wojskowej Ochrony Przeciwpożarowej,

- zakładowe straże pożarne,
- zakładowe służby ratownicze,
- gminne zawodowe straże pożarne,
- powiatowe (miejskie) zawodowe straże pożarne,
- terenowe służby ratownicze,
- ochotnicze straże pożarne,
- Związek Ochotniczych Straży Pożarnych,
- inne jednostki ratownicze.

Wymienione jednostki wchodzi w skład krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (KSRG). System ten definiuje się jako „integralną część organizacji bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, obejmującą, w celu ratowania życia, zdrowia, mienia lub środowiska, prognozowanie, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych lub innych miejscowych zagrożeń” [6].

Oprócz JOP system ten skupia „inne służby, inspekcje, straże, instytucje oraz podmioty, które dobrowolnie w drodze umowy cywilnoprawnej zgodziły się współdziałać w akcjach ratowniczych” [6]. Koordynowanie i współdziałanie JOP będzie przedmiotem dalszych rozważań.

2. Współdziałanie jednostek ochrony przeciwpożarowej w działaniach ratowniczych

Różnorodność zdarzeń oraz ich specyficzny charakter powodują, że w trakcie prowadzenia działań ratowniczych, których zakres niejednokrotnie jest bardzo szeroki – od niesienia pomocy ofiarom, ratowania mienia do likwidowania skutków czy zabezpieczania miejsca akcji – zaangażowane muszą być różne służby i podmioty ratownicze. To od ich wspólnego zaangażowania, sprawnego współdziałania oraz dokładnego wykonywania poleceń, składających się na osiągnięcie założonego i zaplanowanego zamiaru taktycznego⁶, uzależnione jest powodzenie działań. Bardzo zbliżonym do omawianego jest termin „współpraca”, którego znaczenie należy zarezerwować dla określenia więzi podmiotów czy systemów układających zasady wspólnego działania jeszcze przed ich podjęciem. Dotyczą np. planowania, szkolenia, ustalania procedur alarmowania, angażowania, działania, kierowania itp. Współdziałanie polega na „systematycznym lub doraźnym uzgadnianiu wysiłków jednostek taktycznych

---

6 Koncepcja i plan działania ratowniczego.

sąsiadujących ze sobą i wykonujących zadania bojowe, zmierzające do osiągnięcia wspólnego celu działania ratowniczego” [18]. Zasady współdziałania jednostek biorących udział w działaniu ratowniczym określa rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniu ratowniczym [12]. Zgodnie z par. 5 tego rozporządzenia współdziałanie sił uczestniczących w działaniu ratowniczym polega na:

- wzajemnej pomocy w celu zachowania ciągłości i skuteczności procedur ratowniczych,
- powiadamianiu o występujących zagrożeniach oraz zastosowanych i wymaganych środkach ochrony osobistej ratowników i zabezpieczeniu terenu działań ratowniczych,
- informowaniu o stosowanych technikach ratowania życia, zdrowia, środowiska i mienia oraz sposobach ewakuacji poszkodowanych i zagrożonych ludzi oraz zwierząt ze strefy zagrożenia,
- wzajemnym wsparciu logistycznym prowadzonych działań ratowniczych,
- zapewnieniu łączności i ciągłości wymiany informacji z powiatowym (miejskim) stanowiskiem kierowania.

Należy podkreślić, że takie współdziałanie organizuje kierujący działaniem ratowniczym i dlatego tak ważne jest przestrzeganie określonych zasad objęcia, przejęcia i przekazania funkcji KDR, które gwarantują ciągłość kierowania. Dowódca⁷ przejmujący kierowanie staje się kierującym działaniem ratowniczym. W tym samym momencie ustaje jego funkcja dowódcy (zastępy, zmiany, jednostki ratowniczo-gaśniczej PSP itp.) – „obowiązany jest zapoznać się z sytuacją, rozlokowaniem jednostek i wydanymi wcześniej rozkazami” [15]. Dodatkowo, przejmujący kierowanie przekazuje informację o tym fakcie do stanowiska kierowania komendanta powiatowego (miejskiego), by możliwe było określenie czasu przejęcia kierowania i zarejestrowania tego zdarzenia w dokumentacji operacyjnej.

Przekazanie kierowania działaniem ratowniczym powinno przebiegać wg następujących zasad:

- Uprawniony do przejęcia kierowania, po przybyciu na teren działań, powinien odszukać dotychczasowego kierującego, zaś osoba dotychczas

---

7 Gdyż od dowódcy zastępy (z wyjątkami) zaczyna się lista uprawnionych do objęcia i przejęcia kierowania działaniem ratowniczym.

kierująca działaniami po zauważeniu uprawnionego do przejęcia kierowania, powinna mu się zameldować i złożyć raport.

- Raport powinien zawierać:
  - a) krótką ocenę sytuacji w chwili przybycia lub przejęcia kierowania,
  - b) zamiar taktyczny i podjęte decyzje,
  - c) liczbę, rodzaj i kierunki działania jednostek ratowniczych,
  - d) rozmieszczenie stanowisk oraz zastosowane środki i techniki gaśnicze i ratownicze,
  - e) krótką ocenę sytuacji w danej chwili.
- Po przyjęciu meldunku przejmujący kierowanie wraz ze zdającym je dokonują przeglądu terenu akcji/działań ratowniczych.
- Po zapoznaniu z sytuacją, osoba uprawniona do kierowania – przejmująca je – powinna oświadczyć, że przejmuje kierowanie działaniem ratowniczym i informację tę przekazuje do stanowiska kierowania.
- Celowe byłoby też przekazanie tej informacji uczestnikom działań ratowniczych.

Od tej chwili cała odpowiedzialność za dalszy przebieg działań spada na nowego KDR.

Listę uprawnionych do objęcia (przejęcia) funkcji kierowania działaniem ratowniczym w ochronie przeciwpożarowej, otwierają osoby określone na stosownej liście w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniu ratowniczym [12]:

- członek ochotniczej straży pożarnej,
- komendant gminny ochrony przeciwpożarowej (jeśli jest członkiem ochotniczej straży pożarnej),
- strażak jednostki ochrony przeciwpożarowej.

Są to osoby z JOP posiadające kwalifikacje do kierowania działaniem ratowniczym z tym, że KDR jest „pierwszy przybyły dowódca z jednostki, do czasu przybycia osoby posiadającej uprawnienia do przejęcia kierowania” (par. 2.2) [12]. Nie określono, czy pierwszy przybyły dowódca musi mieć uprawnienia do kierowania działaniem ratowniczym. Rozstrzyga to problem „wakatu” KDR dla sytuacji przy zdarzeniu, przy którym ratownicy podjęli realne działania ratujące, ale nie ma osoby z wymaganymi kwalifikacjami dla objęcia funkcji KDR.

Priorytetami w przejęciu kierowania są osoby:

- z jednostek zawodowych (nad ochotniczymi),
- dowódcy, dla których miejsce zdarzenia stanowi teren własnego działania,
- dowódcy przybyłych jednostek z KSRG,
- ponadto zakładowy plan ratowniczy uzgodniony z komendantem powiatowym/miejskim może ustalać inaczej.

Obecność na miejscu zdarzenia jednostki z KSRG wymusza stosowanie zasad przewidzianych dla tego systemu, z poziomami kierowania włącznie.

Kierowanie interwencyjne „przejmują ratownicy z jednostek ochrony przeciwpożarowej, posiadający kwalifikacje do kierowania działaniem ratowniczym, właściwi ze względu na obszar chroniony, w kolejności:

- 1) członek ochotniczej straży pożarnej,
- 2) komendant gminny ochrony przeciwpożarowej, jeśli jest członkiem ochotniczej straży pożarnej,
- 3) strażak jednostki ochrony przeciwpożarowej,
- 4) dowódca zastępu Państwowej Straży Pożarnej,
- 5) dowódca sekcji Państwowej Straży Pożarnej,
- 6) zastępca dowódcy zmiany Państwowej Straży Pożarnej,
- 7) dowódca zmiany Państwowej Straży Pożarnej,
- 8) zastępca dowódcy jednostki ratowniczo-gaśniczej Państwowej Straży Pożarnej,
- 9) dowódca jednostki ratowniczo-gaśniczej Państwowej Straży Pożarnej” [13].

Ponadto kierowanie interwencyjne może przejąć kierujący:

- oficer wyznaczony przez komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej do kierowania w jego imieniu i na jego polecenie,
- komendant powiatowy (miejski) Państwowej Straży Pożarnej,
- oficer wyznaczony przez komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej do kierowania w jego imieniu i na jego polecenie.

Kierowanie taktyczne przejmują w następującej kolejności:

- 1) zastępca dowódcy jednostki ratowniczo-gaśniczej Państwowej Straży Pożarnej, właściwej dla miejsca powstania zdarzenia,
- 2) dowódca jednostki ratowniczo-gaśniczej Państwowej Straży Pożarnej, właściwej dla miejsca powstania zdarzenia,
- 3) oficer wyznaczony przez komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej do kierowania w jego imieniu i na jego polecenie,
- 4) komendant powiatowy (miejski) Państwowej Straży Pożarnej [13].

Kierowanie strategiczne przejmują w następującej kolejności:

- 1) oficer wyznaczony przez komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej do kierowania w jego imieniu i na jego polecenie,
- 2) komendant wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej,
- 3) oficer wyznaczony przez Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej do kierowania w jego imieniu i na jego polecenie,
- 4) Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej [13].

W omawianej i cytowanej regulacji zapomniano o możliwości zapewnienia przejęcia kierowania na poziomie taktycznym, przez uprawnionych do kierowania na poziomie strategicznym.

Do działań należy dysponować siły i środki, które zapewniają, poprzez swoje możliwości organizacyjne i techniczne, właściwą realizację określonych zadań ratowniczych. Oprócz JOP w działaniach mogą być zaangażowane:

- siły i środki Policji,
- siły i środki systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne,
- siły i środki służb, straży i inspekcji (np. wojsko, Straż Miejska, Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska, Państwowa Inspekcja Sanitarna, Państwowa Inspekcja Weterynaryjna),
- siły i środki administracji samorządowej,
- siły i środki uwzględnione w planach ratowniczych (np. Lasy Państwowe, Pogotowie Energetyczne, Pogotowie Gazowe, Pogotowie Wodno-Kanalizacyjne, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, jednostki gospodarcze, instytucje państwowe, organizacje społeczne i inne podmioty, które dobrowolnie w drodze umowy cywilnoprawnej zgodziły się współdziałać w akcjach ratowniczych).

Stąd też kierujący działaniem ratowniczym musi zapanować nad siłami nie tylko JOP, ale także w celu zintegrowania działań oraz określenia wariantów współdziałania. Niezbędne jest koordynowanie działań wszystkich sił i wykorzystujących przez nie środków w akcji/działaniu ratowniczym. „Koordynować to harmonizować działania prowadzone wspólnie przez wiele osób w celu uzyskania efektu tych działań w jak najkrótszym czasie, przy jak najmniejszym nakładzie i przy optymalnym wykorzystaniu możliwości” [21]. Właściwa koordynacja przesądza o efektywności współdziałania ludzi i rzeczy, zaś jej brak „prowadzi do braku zgodności celów, niewłaściwego rozkładania czynności w czasie, nieodpowiedniego działania oraz nadmiernych kosztów” [17]. Dlatego też tak ważne jest, by w ćwiczeniach różnego typu uczestniczyły

wszystkie podmioty współdziałające, ujęte w planie ratowniczym (zakładowym, powiatowym, wojewódzkim). Pozwoli to na wypracowanie pewnych modelowych rozwiązań i wariantów współdziałania, co w warunkach realnego zagrożenia spowodowanego określonym zdarzeniem, będzie procentować zwiększoną skutecznością działań współdziałających sił.

3. Ramowe zasady kierowania działaniami ratowniczymi

W organizacji działań ratowniczych szczególną rolę odgrywa kierowanie działaniem ratowniczym, które jest procesem trudnym, wymagającym odpowiedniego przygotowania, wyszkolenia i doświadczenia zawodowego. Kierując działaniami podczas akcji różnego typu, można dostrzec, że posiadają one wiele cech wspólnych. Występują prawidłowości, które mogą być i są podstawą merytorycznego kierowania.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 2001 r. [12], kierowanie działaniem ratowniczym rozpoczyna się z chwilą pojawienia się na miejscu zdarzenia pierwszych sił ratowniczych, a kierującym jest pierwszy przybyły na miejsce dowódca.

Tę samą kwestię inaczej definiuje rozporządzenie o KSRG: „Kierowanie działaniem ratowniczym rozpoczyna się z chwilą przybycia na miejsce zdarzenia pierwszych sił i środków podmiotów KSRG oraz stwierdzenia, w wyniku przeprowadzonego na miejscu zdarzenia rozpoznania sytuacji, zasadności podjęcia działań ratowniczych” [12]. Rozpoczęcie działań warunkowane jest oceną sytuacji i nie ogranicza się do samego faktu przybycia na miejsce zdarzenia, co choć słuszne, komplikuje reguły postępowania ratowniczego w ochronie przeciwpożarowej.

To dowódca zastępu podczas dojazdu na miejsce zdarzenia musi zebrać jak najwięcej informacji o sytuacji. Nie zawsze jest to możliwe ze względu na to, iż stanowiska kierowania wykonują wtedy wiele zadań z zakresu dysponowania sił do akcji i koordynacji działań. Często same mają zbyt mało informacji o sytuacji na miejscu zdarzenia, chociaż podczas przyjmowania zgłoszenia starają się lub powinny, zebrać w miarę możliwości jak najwięcej informacji i przekazać je wszystkiemu udającemu się na miejsce zdarzenia kierującemu. Podczas dojazdu do zdarzenia powinien starać się poszerzyć zakres swoich informacji poprzez stałe współdziałanie ze stanowiskiem kierowania.

Podczas przewidywanych zdarzeń o dużej skali, należy jak najszybciej zwiększyć skład osobowy stanowiska kierowania.

Po przyjeździe na miejsce zdarzenia należy przeprowadzić rozpoznanie i ocenić sytuację – to bardzo istotny element, od którego może zależeć jakość działań ratowniczych. Podczas rozpoznania nie można i nie wolno bagatelizować pozornie nieistotnych zjawisk, które zlekceważone, w dalszej fazie działań, mogą przynieść tragiczne skutki. Rozpoznanie powinno mieć charakter ciągły, bo tylko takie umożliwi kierującemu pełną ocenę sytuacji. Każde rozpoznanie prowadzone jest równoległe z realizacją działań ratowniczych. „Ocena sytuacji nie powinna się skupiać na bieżącym rozwoju zdarzenia, lecz na przyjmowaniu najbardziej niekorzystnych zjawisk, które w czasie działań ratowniczo-gaśniczych mogą wystąpić gwałtownie i nieoczekiwanie. [...] Ocenę sytuacji prowadzi dowódca każdego szczebla w ramach odcinka bojowego i przekazanego mu do wykonania zadania” [18].

Po przeprowadzeniu rozpoznania należy określić cel, zadania oraz wydać polecenia i rozkazy. Muszą być one jasne, zwięzłe i dokładne, by zrozumieli je wszyscy podwładni. Dodatkowo, należy przekazać w miarę możliwości wstępny meldunek do stanowiska kierowania. Stanowisko kierowania i dowódcy wyższego szczebla mogą wtedy planować użycie dodatkowych sił ratowniczych oraz skierowanie na miejsce działań innych służb, inspekcji, czy grup specjalistycznych. „Zapewnienie ciągłości przepływu informacji zapewnia płynność dalszych działań” [19]. Po rozpoznaniu i wstępnym zorganizowaniu działań ratowniczych, należy jak najszybciej zabezpieczyć strefę działań ratowniczych oraz wyznaczyć i oznakować strefy zagrożenia.

Dodatkowo, w zależności od sytuacji, należy wezwać kolejne siły i środki. Ponadto KDR musi pamiętać o zorganizowaniu zaopatrzenia wodnego. Ważnym elementem działań ratowniczych jest podział terenu akcji na tzw. odcinki bojowe, a także zorganizowanie systemu łączności. Konieczne jest zapewnienie łączności radiowej lub telefonicznej między wszystkimi siłami biorącymi udział w działaniach, gdyż jest ona podstawą skutecznych działań ratowniczych.

Podział terenu działań ratowniczych na odcinki bojowe do niedawna był zasadą uniwersalną i stanowił element usprawnienia zarządzania i realizacji działań. Korzystanie z tego rozwiązania było fakultatywne i leżało w zakresie decyzji przewodzącego. Od wejścia w życie rozporządzenia dotyczącego KSRG,

począwszy od 1999 r., podział na odcinki bojowe dotyczy tylko poziomów taktycznego i strategicznego. Na poziomie interwencyjnym nie przewiduje się takiego podziału. Zaważyły względy formalne, gdyż tzw. dowódcy odcinków bojowych, nie będąc kierującymi działaniem ratowniczym, nie mają stosownych uprawnień do podejmowania decyzji. Oczywiście tworzenie odcinków bojowych jest w praktyce zwyczajowo ustanawiane podczas działań ratowniczych. Ich dowódcami mogą być, jak wspomniano, dowódcy bez uprawnień KDR lub też dowódcy doraźnie ustanawianych na miejscu działań przez KDR pododdziałów, realizujących odcinkowy zakres zadań w przedsięwzięciu określonym zamiarem taktycznym.

Do priorytetowych działań ratowniczych należy „wykonanie czynności umożliwiających:

- dotarcie i wykonanie dostępu do zagrożonych lub poszkodowanych osób, wraz z udzieleniem im kwalifikowanej pierwszej pomocy i ewakuację poza strefę zagrożenia,
- przygotowanie dróg ewakuacji zagrożonych lub poszkodowanych osób oraz ratowników,
- zapewnienie bezpieczeństwa zagrożonym lub poszkodowanym osobom oraz ratownikom” [13].

Przejęcie kierowania przez przybyłego dowódcę⁸ wyższego szczebla musi się odbywać sprawnie, w sposób jasny, zrozumiały i konkretny, a fakt ten należy odnotować w dokumentacji operacyjnej i przekazać do właściwego miejscowo stanowiska kierowania.

Należy także, podczas długotrwałych i trudnych taktycznie akcji o większym zasięgu, powołać sztab oraz określić jego miejsce funkcjonowania i zadania. Do jego zadań będzie należało opracowywanie koncepcji organizacji akcji. Pracę sztabu organizuje jego szef, który podlega kierującemu. Do sztabu powinni wejść, oprócz strażaków, przedstawiciele Policji, służb medycznych, zarządzania kryzysowego, inspekcji, eksperci z zakresu różnych dziedzin, w zależności od specyfiki działań.

Ważną rzeczą w działaniach na większą skalę jest zorganizowanie punktu przyjęcia sił i środków (PPSiŚ) oraz powołanie odvodu operacyjnego. Miejsce takie winno być właściwie wybrane i oznakowane. Niedopuszczalne jest, aby

---

8 Osobę uprawnioną do przejęcia kierowania.

bez zgody KDR, dowódca odwołu taktycznego wprowadził do działań siły nadzorowanego odwołu.

Po przeprowadzeniu ewakuacji ludzi z zagrożonej strefy, należy jak najszybciej zapewnić im nie tylko warunki logistyczne, ale także opiekę medyczną i – o ile jest to możliwe – także psychologiczną.

Jednym z podstawowych obowiązków kierującego jest dbałość o bezpieczeństwo podwładnych oraz zapewnienie nadzoru i monitoringu działań ratowniczych (kontrolowanie czasu przebywania w strefie zagrożenia, nadzorowanie czasu przebywania pod wodą w czasie nurkowania). Są akcje ratownicze, w których ze względu na zagrożenie życia i zdrowia, należy natychmiast wycofać ratowników z terenu działań i wtedy ważne jest, aby wcześniej ustalić lub określić sposób przekazania informacji, który da kierującemu możliwość dotarcia z takim rozkazem do wszystkich zagrożonych strażaków.

Istotnym zagadnieniem podczas prowadzenia działań jest także konieczność zorganizowania przez kierującego systemu współpracy z mediami. Najprostszym rozwiązaniem w tej sytuacji jest zadysponowanie oficera/rzecznika prasowego na miejsce działań lub powołanie zespołu prasowego. Pozwoli to na odciążenie kierującego od obowiązku współpracy ze środkami masowego przekazu i umożliwi skoncentrowanie się na prowadzeniu działań. Media mogą w trakcie akcji przekazywać informacje nie tylko o przebiegu działań, ale także o zasadach zachowania się w obliczu określonego zagrożenia. Mogą także przekazywać ważne komunikaty.

Należy pamiętać, że każda „akcja ratownicza to wyjątkowe warunki – walczyliśmy wówczas i z czasem, i ze sobą. W wielu przypadkach to niezwykła walka” [20], jednak znajomość pewnych ramowych zasad i podstawowych zadań, które ma do zrealizowania KDR, usprawni jego pracę i przyczyni się do skuteczności i sprawności kierowania nimi. Działania ratownicze są procesem skomplikowanym, składającym się z wielu prowadzonych równolegle i wykonywanych na różnych płaszczyznach czynności, które wymagają od kierującego szerokiego zakresu wiedzy i umiejętności oraz doświadczenia z wielu różnych dziedzin ratownictwa. Ramowe zasady prowadzenia działań są pomocne w działaniach ratowniczych, jednak nie zwalniają KDR z krytycznego myślenia, przewidywania i ostrożności, które to aktywne cechy ograniczają ryzyko działania według ściśle określonych schematów i w oparciu o często zawodną rutynę.

Podsumowanie

Jednostki ochrony przeciwpożarowej oraz inne służby ratownicze współdziałające w ramach systemu, realizując nałożone na nie zadania, wykonują szeroki zakres czynności ratowniczych, których jakość i skuteczność w dużej mierze zależy od KDR, właściwego współdziałania oraz koordynacji wszystkich sił. Ogromnie ważną zasadą kierowania działaniem ratowniczym jest jednoosobowe przywództwo, które pozwala na skupienie władzy kierowniczej w ręku jednej osoby. Determinującym elementem każdej akcji ratowniczej jest czas, który ogranicza szczegółowe omawianie i wyjaśnianie procedur oraz zasad związanych z czynnościami ratowniczymi każdemu uczestnikowi tych działań. Dlatego bardzo ważnym elementem, który pozwoli na uniknięcie nieporozumień i niejasności, jakie mogą mieć miejsce podczas działań ratowniczych, jest przede wszystkim znajomość ramowych zasad i procedur kierowania działaniem ratowniczym przez funkcyjnych na różnych szczeblach kierowania. Trzeba jednak pamiętać, że każda akcja charakteryzuje się własną specyfiką i jest niepowtarzalna, dlatego kierujący nie może sobie pozwolić, by postępować rutynowo i schematycznie.

4. Obowiązki kierującego działaniem ratowniczym

Złożoność zdarzeń i ich specyficzny charakter oraz różnorodność problemów, z którymi w trakcie prowadzenia działań ratowniczych spotyka się kierujący, są tylko częścią całego spektrum akcji. Każdy KDR, od momentu przybycia na miejsce zdarzenia, musi być w pełni świadomy ciężących na nim obowiązków. To on odpowiada za ratowników, którymi dowodzi, to na nim ciąży odpowiedzialność za stosowanie odpowiednich procedur i to on jest odpowiedzialny za efektywność i skuteczność działań.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 2001 r. określa zakres obowiązków KDR [12]. Akt ten odsyła jednocześnie do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji dotyczącego KSRG [13], które dokładnie określa zasady przejmowania kierowania na różnych jego poziomach (interwencyjnym, taktycznym i strategicznym) oraz określa szczegółowe zakresy zadań na poszczególnych poziomach kierowania. Na tej podstawie można określić obowiązki kierującego, które w szczególności polegają na:

- ustaleniu rodzaju zagrożeń, a następnie ocenie tych zagrożeń poprzez ustalenie ich charakteru, prognozowanie ich rozwoju oraz wyznaczeniu strefy zagrożenia,

- przydzielaniu zadań dla rot czy pododdziałów lub w przypadku zdarzeń o większym zasięgu – podziale strefy działań ratowniczych na odcinki bojowe i wyznaczeniu zadań dla kierujących tymi odcinkami,
- ustaleniu sposobów i metod poszukiwania zagrożonych i poszkodowanych osób lub zwierząt oraz zorganizowanie ewakuacji dla nich poza strefę zagrożenia,
- udzielaniu kwalifikowanej pomocy i współdziałaniu z koordynatorem medycznych działań ratowniczych,
- ocenie sytuacji i prognozie jej rozwoju w zakresie wielkości zapotrzebowania na siły i środki podmiotów krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego,
- wyznaczeniu miejsca kierowania działaniami ratowniczymi i jego oznakowaniu,
- zorganizowaniu dekontaminacji wstępnej – w zależności od potrzeb,
- analizowaniu oraz likwidowaniu, ograniczaniu lub zwiększaniu strefy zagrożenia,
- analizowaniu czasu pracy poszczególnych zespołów w strefie działań ratowniczych, w szczególności czasu pracy w ubraniach ochronnych i sprzęcie izolującym drogi oddechowe ratowników, a także koordynowanie zmian sił ratowniczych, w tym ich wprowadzaniu i wyprowadzaniu ze strefy działań ratowniczych,
- nadzorowaniu skuteczności działań ratowniczych oraz zachowaniu bezpiecznych warunków ich prowadzenia,
- organizowaniu łączności dla potrzeb akcji ratowniczej,
- zabezpieczeniu ciągłości działań ratowniczych poprzez analizowanie zużycia sprzętu i środków gaśniczych i neutralizujących,
- zgłaszaniu zapotrzebowania na niezbędne siły i środki,
- zorganizowaniu wsparcia logistycznego,
- organizowaniu punktów przyjęcia sił i środków podmiotów krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego oraz innych podmiotów biorących udział w działaniu ratowniczym,
- przekazywaniu informacji o prowadzonych działaniach ratowniczych do właściwego miejscowo stanowiska kierowania,
- współdziałaniu ze środkami masowego przekazu lub wyznaczeniu rzecznika prasowego,
- minimalizowaniu wśród ratowników skutków stresu pourazowego, powstałego podczas działań ratowniczych,

- dokumentowaniu prowadzonych działań ratowniczych na miejscu zdarzenia.

Obowiązkiem kierującego działaniem ratowniczym jest także nadzorowanie realizacji zasad i procedur ratowniczych, ujętych w planach ratowniczych oraz ostrzeganie o rodzajach i zasięgu zagrożenia oraz ewentualnym stopniu ryzyka planowanego działania ratowniczego.

BHP

Kierowanie działaniami ratowniczymi to także przestrzeganie warunków związanych z bezpieczeństwem i higieną w ratownictwie. To bardzo ważny i podstawowy zakres obowiązków dla KDR, na który składają się:

- zapewnienie warunków dla spełnienia minimum wymogów bezpieczeństwa na akceptowanym poziomie ryzyka,
- wdrażanie w postępowaniu operacyjnym rozwiązań bezpiecznych przez podejmowanie właściwych decyzji,
- nadzór nad bezpieczeństwem [10].

Kwestia zasad bezpieczeństwa dla ratowników unormowana jest w sposób różnicowany i odmienny dla głównych środowisk ratowniczych w JOP:

- zasady bezpieczeństwa dla strażaków Państwowej Straży Pożarnej określa wprost rozporządzenie z 2008 r. [10],
- w czasie działań ratowniczych prowadzonych samodzielnie przez strażaków JOP, ochotników OSP i inne osoby z KSRG, ale bez udziału strażaków Państwowej Straży Pożarnej, obowiązują odpowiednio przepisy działu dziesiątego („Bezpieczeństwo i higiena pracy”) ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy [14],
- dla pozostałych strażaków JOP i ochotników OSP obowiązują odpowiednio przepisy działu dziesiątego („Bezpieczeństwo i higiena pracy”) ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy [14], co dotyczy czasu samodzielnego prowadzenia przez nich działań bez udziału strażaków Państwowej Straży Pożarnej (zobowiązanych do przejęcia, organizowania i kierowania tymi działaniami),
- w czasie działań ratowniczych (akcje ratownicze), ćwiczeń i szkoleń pod kuratelą Państwowej Straży Pożarnej, inne osoby uczestniczące objęte są wymogami rozporządzenia z 2008 r., tak jak strażacy Państwowej Straży Pożarnej (art. 29 lit. a. 4) [5].

Rozporządzenie z 2008 r. [10] odnosi się w swej treści tylko do strażaków Państwowej Straży Pożarnej, w odróżnieniu od poprzednio obowiązującego

rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 listopada 1997 r. w sprawie szczegółowych warunków bezpieczeństwa i higieny służby strażaków oraz zakresu ich obowiązywania w stosunku do innych osób biorących udział w akcjach ratowniczych, ćwiczeniach lub szkoleniu [11]. Zakres obowiązywania rozporządzenia z 2008 r. [10] rozszerza się na innych ratowników na mocy ustawy o Państwowej Straży Pożarnej [5] zgodnie z zapisem art. 29 lit. a. 4: „Wymagania, o których mowa w rozporządzeniu (...) mają odpowiednie zastosowanie do innych osób biorących udział w akcjach ratowniczych, ćwiczeniach lub szkoleniu” [10]. Oznacza to, jak stwierdzono powyżej, że działania ratownicze prowadzone przez strażaków JOP i druhow OSP bez udziału strażaków Państwowej Straży Pożarnej, nie wymagają spełnienia zasad bezpieczeństwa obowiązujących przy akcji ratowniczej.

Z treści tych unormowań wynika zdecydowana korzyść działania ratowniczego wspólnie z jednostkami Państwowej Straży Pożarnej.

Do obowiązków podstawowych KAR, zgodnie z rozporządzeniem z 2008 r. [10], należy:

- zapewnienie stosowania środków ochrony indywidualnej przez ratowników,
- uwzględnienie zabezpieczenia strażaków przed czynnikami niebezpiecznymi, szkodliwymi i uciążliwymi,
- egzekwowanie przestrzegania przez strażaków przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny służby,
- ocenianie ryzyka wystąpienia obrażeń wymagających podjęcia medycznych czynności ratunkowych i zabezpieczenia akcji ratowniczej przez zespół ratownictwa medycznego,
- rozpoznawanie zagrożeń, informowanie o ich występowaniu oraz wydawanie poleceń mających na celu właściwe zabezpieczenie strażaka przed ich następstwami,
- kierowanie do wszystkich działań ratowniczo-gaśniczych, co najmniej dwóch strażaków, wyznaczając spośród nich dowódcę,
- ustalenie sygnałów i środków alarmowych oraz odvodu niezbędnego do udzielenia natychmiastowej pomocy poszkodowanym lub zagrożonym,
- rozpoznanie i ustalenie najbezpieczniejszych dróg odwrotu lub ewakuacji,
- nadzorowanie pracy strażaków oraz stanu ich zabezpieczenia na stanowiskach szczególnie niebezpiecznych,

Ponadto, w zależności od rodzaju wykonywanych czynności ratowniczych oraz występujących warunków atmosferycznych, KAR powinien:

- dokonywać odpowiednio częstej wymiany strażaków,
- zapewnić możliwość ogrzania się strażaków i wymiany przez nich środków ochrony indywidualnej,
- zapewnić napoje i posiłki,
- w przypadku zagrożenia wybuchem zapewnić wszelkie możliwe środki zmniejszające ryzyko wybuchu oraz ograniczać do niezbędnego minimum liczbę strażaków znajdujących się w strefie zagrożenia.

KAR podczas gaszenia pożaru powinien:

- utrzymywać łączność i kontrolę czasu przebywania strażaka w strefie zagrożenia, zapewniając bezpieczny odwrót lub ewakuację,
- zapewnić asekurowanie strażaka za pomocą linki ratowniczej podczas akcji na terenach podmokłych i torfowiskach,
- sprawdzić przed przystąpieniem do akcji ratowniczej w pomieszczeniu zadymionym wyposażenie strażaka w środki ochrony indywidualnej, sygnalizator bezruchu, sprzęt oświetleniowy i w sprzęt łączności bezprzewodowej.

Po lekturze zapisów tego rozporządzenia, szczególnie dotyczących kwestii odpowiedzialności i obowiązków kierującego akcją, łatwo o stwierdzenie, że przy znacznej wielkości i rozmiarach zdarzenia nie jest on w stanie w pełni panować nad wszystkimi zagadnieniami z zakresu bezpieczeństwa i higieny służby. Szczególnie dotyczy to prowadzenia pełnego nadzoru nad pracami strażaków i stanu ich zabezpieczenia podczas akcji z udziałem kilkudziesięciu strażaków, czy mniejszej ich liczby, ale rozproszonych na dużym obszarze. Nie jest też w stanie sprawdzić wyposażenia wszystkich strażaków, którzy mają rozpocząć działania w strefie zadymionej. Można też stwierdzić pewną niekonsekwencję, gdyż dopuszcza się, aby dowódca nadzorujący strefę zagrożenia lub jej wydzieloną część podczas prowadzenia akcji ratowniczych, mógł kontrolować stan liczebny strażaków przebywających w strefie zagrożenia, organizować pomiar czasu przebywania strażaków w strefie zagrożenia, czy podejmować decyzje o natychmiastowym poszukiwaniu zaginionych w strefie strażaków. Na nim spoczywa także odpowiedzialność za łączność ze strażakiem pracującym w sprzęcie ochrony dróg oddechowych i jemu strażak wychodzący ze strefy zagrożenia melduje o wykonanych zadaniach i swoim stanie psychofizycznym. Jednak już w innym rozdziale poświęconym wymaganiom bezpieczeństwa i higieny służby, podczas prowadzenia akcji ratowniczych w czasie gaszenia pożarów, to kierujący akcją ratowniczą musi

utrzymywać łączność i kontrolować czas przebywania ratowników w strefie zagrożenia.

Tak duże obciążenie KDR nie sprzyja efektywności decyzyjnej. Analizując wszystkie wymienione wcześniej obowiązki, można stwierdzić jednoznacznie, że KDR nie jest w stanie jednoosobowo nadzorować wszystkich tych działań, a jego percepcja, zamiast skupiać się na głównym celu, ulega znacznemu rozproszeniu, a zadania z zakresu nadzoru i kontroli wobec ratowników stają się pobieżne i wyrwykowe. Dlatego za bardziej słuszne uznać należy, aby sposób kierowania w takich warunkach zorientowany był na sterowaniu działaniami przez cele. Wtedy KDR może pozwolić sobie na to, by przedstawić swój zamiar taktyczny oraz określić cele, bez doprecyzowania sposobów ich osiągnięcia, zaś podwładni powinni zyskać swobodę w prowadzeniu działań. Wtedy KDR odciąża siebie i może skupić się na głównych działaniach i najważniejszych problemach. Jednocześnie dzięki temu niższy szczebel dowódczy motywowany jest do zwiększonego wysiłku i lepszego działania, a dodatkowo wpływa to na zwiększenie stopnia poczucia odpowiedzialności oraz daje pozytywny sygnał o zaufaniu KDR wobec podwładnych.

5. Uprawnienia kierującego działaniami ratowniczymi

Skuteczność akcji, czy działań ratowniczych, w dużej mierze zależy od kompetencji, predyspozycji do kierowania zespołem i przygotowania kierującego. Oprócz określonych obowiązków, które przedstawiono powyżej, ma on też określone prawa, wpływające na usprawnienie prowadzonych działań, a przez to oddziałujące na ich skuteczność i powodzenie. Kierujący musi zatem posiadać wiedzę, która obejmuje także informacje o jego prawach w czasie kierowania akcją czy działaniem ratowniczym. Prowadząc rozmowy, szczególnie z kierującymi niższego szczebla, można dojść do wniosku, że wiedza na temat ich uprawnień podczas prowadzenia działań jest niepełna i często opiera się na rutynie własnych działań, co wyraża obiegowy pogląd: „tak robimy od dawna i do tego mamy prawo”. Zjawisko takie usypia wrażliwość, motywację do weryfikacji utartych poglądów, wiedzy i umiejętności oraz prowadzi do bezkrytycznego przeświadczenia o wszechwładności usprawiedliwienia działań i zacierania błędów instytucją stanu wyższej konieczności.

Podstawowe uprawnienia strażaków PSP, którzy biorą udział w zdarzeniu zawarto w następujących aktach prawnych:

- ustawie o ochronie przeciwpożarowej [6],
- ustawie o Państwowej Straży Pożarnej [5],
- rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym [9],
- rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniu ratowniczym [12],
- rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie szczegółowej organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego [13].

Analizując przepisy, uwagę zwraca fakt, że następuje w tym zakresie wyodróżnienie dwóch rodzajów czynności podczas zdarzeń i związanych z nimi uprawnień kierującego, mianowicie działania ratownicze i akcja ratownicza.

Pierwsze z pojęć – **działania ratownicze** – zostały zdefiniowane w ustawie o ochronie przeciwpożarowej (art. 2.2) [6] i prowadzone są przez jednostki ochrony przeciwpożarowej, do których należą:

- jednostki organizacyjne Państwowej Straży Pożarnej,
- jednostki organizacyjne Wojskowej Ochrony Przeciwpożarowej,
- zakładowe straże pożarne,
- zakładowe służby ratownicze,
- gminne zawodowe straże pożarne,
- powiatowe (miejskie) zawodowe straże pożarne,
- terenowe służby ratownicze,
- ochotnicze straże pożarne,
- inne jednostki ratownicze.

Definicję kierowania działaniem ratowniczym doprecyzowano w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie szczegółowej organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (par. 2.5) [13].

Prawa kierującego działaniem ratowniczym określono w ustawie o ochronie przeciwpożarowej [6], zgodnie z którą KDR może:

- zarządzić ewakuację ludzi i mienia,
- wstrzymać ruch drogowy oraz wprowadzić zakaz przebywania osób trzecich w rejonie działania ratowniczego,
- przejąć w użytkowanie na czas niezbędny dla działania ratowniczego nieruchomości i ruchomości, środki transportu, sprzęt, ujęcia wody, inne środki gaśnicze, a także przedmioty i urządzenia przydatne w działaniu ratowniczym,

- żądać niezbędnej pomocy od instytucji, organizacji, przedsiębiorców i osób fizycznych,
- odstąpić w trakcie działania ratowniczego od zasad działania uznanych powszechnie za bezpieczne.

Drugie z tych pojęć opisano w ustawie o Państwowej Straży Pożarnej. Przez **akcję ratowniczą** rozumie się w niej „działania ratownicze organizowane i kierowane przez Państwową Straż Pożarną” (art. 7.1) [5], „akcję ratowniczą organizuje i kieruje nią Państwowa Straż Pożarna” (art. 20.1) [5], organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczych w czasie pożarów, klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń (art. 1.1.2) [5], a jeśli jednostki organizacyjne Państwowej Straży Pożarnej wykonują pomocnicze specjalistyczne czynności ratownicze w czasie klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze, wówczas obowiązane są przestrzegać wskazań lub instrukcji osób kierujących tymi służbami (art. 1.1.3) [5].

Uprawnienia strażaków Państwowej Straży Pożarnej biorących udział w akcji ratowniczej określono w 21. artykule ustawy o Państwowej Straży Pożarnej [5]. W zakresie niezbędnym do prowadzenia akcji ratowniczej strażacy biorący w niej udział mają prawo korzystania z:

- dróg, gruntów i zbiorników wodnych: państwowych, komunalnych i prywatnych,
- komunalnych i prywatnych ujęć wodnych i środków gaśniczych.

Należy tutaj zwrócić uwagę, że uprawnienia te przysługują przede wszystkim KAR, ale dotyczą wszystkich strażaków uczestniczących w akcji ratowniczej.

Natomiast w sytuacji, kiedy wystąpią okoliczności uzasadnione stanem wyższej konieczności (zagadnienie to jest obszerne), strażak kierujący akcją ratowniczą ma prawo zarządzenia:

- ewakuacji ludzi i mienia z terenu objętego akcją ratowniczą,
- koniecznych prac wyburzeniowych i rozbiórkowych,
- wstrzymania komunikacji w ruchu lądowym,
- udostępnienia pojazdów, środków i przedmiotów niezbędnych do akcji ratowniczej,
- zakazu przebywania osobom postronnym w rejonie akcji ratowniczej,
- żądania niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, jednostek gospodarczych, organizacji społecznych i obywateli,
- odstąpienia od zasad działania uznanych powszechnie za bezpieczne.

Zgodnie z delegacjami obu wymienionych ustaw, uszczegółowienie realizacji powyższych uprawnień kierującego działaniem ratowniczym zawiera rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym [9]. Zgodnie z nim, „kierujący akcją ratowniczą lub innym działaniem ratowniczym prowadzonym przez jednostki ochrony przeciwpożarowej jest uprawniony do zarządzenia”:

- ewakuacji ludzi z rejonu objętego działaniem ratowniczym w przypadku zagrożenia życia i zdrowia, w szczególności, gdy (par. 1.1.1) [9]:
  - a) istnieje możliwość powstania paniki,
  - b) przewidywany rozwój zdarzeń może spowodować odcięcie drogi ewakuacyjnej,
- zakazu przebywania w rejonie objętym działaniem ratowniczym osób postronnych oraz utrudniających prowadzenie działania ratowniczego (par. 1.1.2) [9],
- ewakuacji mienia, w szczególności, gdy (par. 1.1.3) [9]:
  - a) istnieje możliwość rozprzestrzenienia się pożaru lub innego zagrożenia,
  - b) usytuowanie mienia utrudnia prowadzenie działania ratowniczego,
- prac wyburzeniowych oraz rozbiórkowych, w szczególności w sytuacjach (par. 1.1.4) [9]:
  - a) zagrożenia ludzi, zwierząt lub mienia,
  - b) potrzeby dotarcia do źródeł zagrożenia w celu jego rozpoznania oraz ograniczenia wzrostu,
  - c) potrzeby użycia środków gaśniczych i neutralizatorów oraz odprowadzenia substancji toksycznych,
  - d) potrzeby zapewnienia dróg dojścia i ewakuacji,
- wstrzymania komunikacji w ruchu lądowym, w szczególności w celu (par. 1.1.5) [9]:
  - a) zapewnienia właściwego ustawienia i eksploatacji sprzętu ratowniczego,
  - b) zapewnienia dróg komunikacyjnych na potrzeby działania ratowniczego,
  - c) eliminacji zagrożeń powodowanych przez środki komunikacji,
  - d) realizacji zadań określony wyżej,
- przyjęcia w użytkowanie, na czas niezbędny do działania ratowniczego, pojazdów, środków technicznych i innych przedmiotów, a także ujęć wody, środków gaśniczych oraz nieruchomości przydatnych w działaniu ratowniczym, z wyjątkiem przypadków określonych w art. 24 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej [6], to jest

przypadku powstania pożaru w pomieszczeniach misji dyplomatycznej, urzędu konsularnego lub instytucji międzynarodowej, korzystających z immunitetu dyplomatycznego lub konsularnego, gdyż prowadzenie działań ratowniczych przez jednostki ochrony przeciwpożarowej jest dopuszczalne po uprzednim uzyskaniu zgody szefa misji, kierownika urzędu konsularnego lub kierownika instytucji międzynarodowej (zgoda ta może być jednak domniemana w przypadku powstania pożaru lub innego miejscowego zagrożenia wymagającego niezwłocznego działania ratowniczego) (par. 1.1.6) [9],

- odstąpienia od zasad działania uznanych powszechnie za bezpieczne, z zachowaniem wszelkich dostępnych w danych warunkach zabezpieczeń, jeżeli w ocenie kierującego działaniem ratowniczym, dokonanej w miejscu i czasie zdarzenia, istnieje prawdopodobieństwo uratowania życia ludzkiego, w szczególności w przypadkach, gdy (par. 3.1.1) [9]:
  - a) z powodu braku specjalistycznego sprzętu zachodzi konieczność zastosowania sprzętu zastępczego,
  - b) fizyczne możliwości ratownika mogą zastąpić brak możliwości użycia właściwego sprzętu,
  - c) jest możliwe wykonanie określonej czynności przez osobę zgłaszającą się dobrowolnie,
- kierujący działaniem ratowniczym jest uprawniony do żądania niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, jednostek gospodarczych i organizacji społecznych oraz od obywateli; udzielenie pomocy może polegać na współdziałaniu w realizacji zadań, udostępnieniu nieruchomości, środków i przedmiotów albo na bezpośrednim wykonaniu wskazanych czynności (par. 2.1) [9].

Realizacja powyższych uprawnień następuje wyłącznie w okolicznościach uzasadnionych stanem wyższej konieczności, przy czym (par. 3.1) [9]:

- skorzystanie z uprawnień określonych w pkt. 1–5 wymaga tylko wydania ustnego polecenia, które należy potwierdzić na piśmie na żądanie zainteresowanego (par. 3.1.1) [9],
- przyjęcie w użytkowanie, na czas niezbędny do działania ratowniczego, nieruchomości, środków i przedmiotów, o których mowa w pkt. 6, wymaga wydania pokwitowania określającego istotne cechy przyjętego mienia; pokwitowanie podlega zwrotowi przy zwrocie mienia, a w razie potrzeby sporządza się protokół zniszczenia lub uszkodzenia mienia; w przypadkach

szczególnie uzasadnionych koniecznością natychmiastowego podjęcia czynności, kierujący działaniem ratowniczym może odstąpić od wydania pokwitowania, poprzestając na ustnym poinformowaniu posiadacza mienia o następujących danych: imię, nazwisko i stopień służbowy kierującego działaniem ratowniczym, a także określenie jego jednostki organizacyjnej, a także opis stanu przejmowanego mienia (par. 3.1.2) [9].

O każdym wypadku skorzystania z uprawnień określonych w rozporządzeniu, kierujący działaniem ratowniczym informuje w raporcie swojego przełożonego.

Uprawnieniem szczególnym kierującego akcją ratowniczą lub kierującego działaniem ratowniczym, jest fakt skorzystania z ochrony przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych. Status ten dotyczy strażaków, zgodnie z artykułem 57 ustawy o Państwowej Straży Pożarnej [5] oraz jako funkcjonariusz organu powołanego do ochrony bezpieczeństwa publicznego, zgodnie z art. 115 par. 13 Kodeksu karnego [7]. Wszyscy strażacy Państwowej Straży Pożarnej w związku z pełnieniem przez nich obowiązków służbowych, a także i inni ratownicy JOP, korzystają z ochrony przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych.

Następnym **uprawnieniem szczególnym** jest też zdolność do korzystania ze stanu wyższej konieczności, a także zarządzania tym przywilejem względem podległych uczestników działań ratowniczych. Wspomniany kontratyp jest prawem powszechnym dla wszystkich osób fizycznych, jednakże w warunkach działań ratowniczych w oparciu o przesłankę wyłączenia, KDR może jego stosowalność przez podległych ratowników ograniczać.

Uprawnieniem szczególnym jest również nadawanie wydawanym przez kierującego działaniem ratowniczym zarządzeniom rangi decyzji administracyjnych i gwarantowania ich nadaniem rygoru natychmiastowej wykonalności, w trybie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego, co dotyczy siedmiu prerogatyw władczych określonych par. 1.1. rozporządzenia Rady Ministrów z 1992 r. [8].

Podsumowanie

W artykule omówiono obowiązki i uprawnienia, które przysługują kierującemu działaniem ratowniczym, by ułatwić mu zrealizowanie nałożonych na niego obowiązków oraz usprawnić organizację działań ratowniczych. Zwrócono także uwagę na fakt bycia strażaków, którzy wykonują

swoje obowiązki, funkcjonariuszami publicznymi i wynikającą z tego tytułu ochronę prawną.

6. Formy kierowania – rozkaz a polecenie

W przepisach ochrony przeciwpożarowej traktujących o ratownictwie nie zdefiniowano znaczenia pojęć „rozkaz” i „polecenie”, tym samym nie wyjaśniono różnicy ich znaczenia. W ustawach o ochronie przeciwpożarowej i o Państwowej Straży Pożarnej termin „polecenie” pojawia się, nie występuje natomiast pojęcie „rozkaz”.

W środowisku pożarniczym tytuł władczy w formie rozkazu jest osadzony tradycyjnie i ma swój grunt zasadniczo w manierze odnoszącej się do czasów funkcjonowania Zawodowej Straży Pożarnej z okresu sprzed 1991 r. Stąd pojawianie się tego określenia w literaturze przedmiotu, rzadziej natomiast w aktach niższego rzędu. Szczególnym tego przykładem i kłopotliwym dla wyjaśnienia tej kwestii nazewniczej jest zapis w rozporządzeniu o KSRG [13], gdzie w par. 22.2.2. napisano: „Kierujący działaniem ratowniczym (...) kieruje działaniami sił i środków podmiotów ksrq i innych podmiotów uczestniczących w działaniu ratowniczym w szczególności przez: 1) wydawanie rozkazów lub poleceń oraz kontrolę ich wykonania (...)”.

Zajęciem stanowiska w tej kwestii jest artykuł z 2018 r. prawników Komendy Głównej PSP [20] w „Przeglądzie Pożarniczym”. Rozważania tam zawarte odnoszą się jedynie do obszaru stosunków w Państwowej Straży Pożarnej, a więc do określonych tam „funkcjonariuszy pożarnictwa”, czyli strażaków Państwowej Straży Pożarnej. Wyrażone opinie i ustalenia zdecydowanie nie mają zastosowania do innych strażaków JOP oraz członków OSP, gdyż nie ma podstawy prawnej dla rozstrzygnięcia tej kwestii.

Autorzy uznają, że poruszane terminy są tożsame, a ich zróżnicowanie wynika z decyzji z treści oświadczenia woli osoby władczej. Zabiegiem uzasadniającym postawienie znaku równości pomiędzy rozkazem a poleceniem, jest powoływanie się na zapisy Kodeksu karnego. Powodem takiego podejścia jest fakt powołania się w ustawie o Państwowej Straży Pożarnej w art. 116 [5] [„Przypadki odpowiedzialności”] na przepisy art. 115 par. 18 oraz art. 318 i 344 Kodeksu karnego [7], i ustanowienie w tejże ustawie, że mają one odpowiednie zastosowanie do strażaków. Autorzy uznali, że skoro (art. 115 par. 18 kk): „Rozkazem jest polecenie określonego działania lub zaniechania

wydane służbowo żołnierzowi przez przełożonego lub uprawnionego żołnierza starszego stopniem”, to stosowane w ustawie o Państwowej Straży Pożarnej określenie „polecenie”, jest tożsame z pojęciem „rozkaz” [7].

Polemizując, przyjąć można stanowisko odmienne, że „odpowiednie zastosowanie do strażaków” odnosi się do istoty wskazanych przepisów Kodeksu karnego, tj. nakładania kar za nieposłuszeństwo zarówno na żołnierzy, jak i strażaków, nie zaś do traktowania „rozkazu” i „polecenia” jako terminów tożsamy. Sformułowanie „...rozkazem jest polecenie...” (kk), ma wymowę, iż „rozkaz” jest jedną z form „polecenia” i wcale nie przesądza o zrównaniu znaczenia tych pojęć. Wadliwym wydaje się być stosowanie zapisów z Kodeksu karnego w pełnym zakresie ich brzmienia, bezpośrednio i dosłownie, gdyż wskazanie w Kodeksie karnym osoby władczej „(...) uprawnionego żołnierza starszego stopniem” jest w sprzeczności z pragmatyką służbową w Państwowej Straży Pożarnej, gdyż starszeństwo stopniem służbowym nie uprawnia do wydawania poleceń osobom o niższym stopniu. Ustawodawca aktu regulującego funkcjonowanie Państwowej Straży Pożarnej świadomie i celowo nie używa określenia „rozkaz”, ale posługuje się określeniem „polecenie”, co harmonizuje z porządkiem terminologicznym Ustawy o ochronie przeciwpożarowej. Wspomniany zapis w rozporządzeniu o KSRG („...rozказы lub polecenia”) przeczy tezie o znaku równości pomiędzy znaczeniem poruszanych terminów, bo prawodawca jednoznacznie je rozdziela.

W środowisku ochrony przeciwpożarowej podejmowane były próby różnych, często sprzecznych interpretacji znaczenia omawianych pojęć. W tym zakresie wymienić można kilka interpretacyjnych wariantów, w znacznej mierze odnoszących się do uprawnienia władczego kierującego działaniem ratowniczym:

- 1) rozkaz oznacza to samo co polecenie – stanowisko omawiane powyżej, dotyczy nakazu realizacji zadań/czynności służbowych w zakresie zgodnym z pragmatyką służbową, w tym rotą ślubowania, nakładanych jako polecenie służbowe nałożone przez przełożonego podległym strażakom Państwowej Straży Pożarnej, nie tylko w czasie działania ratowniczego [21].
- 2) rozkaz – pojęcie w Państwowej Straży Pożarnej zarezerwowane wyłącznie dla potrzeb zarządzania podczas działań ratowniczych, będące żądaniem bezwarunkowego wykonania nakazywanych zadań/czynności; polecenie – w Państwowej Straży Pożarnej forma żądania realizacji zadań in-

nych, niż podczas działań ratowniczych, zlecanych podwładnemu przez przełożonego strażaka.

- 3) w czasie działań ratowniczych, na gruncie rozporządzenia o KSRG [13]: rozkaz – nakaz wykonania zadań/czynności właściwy dla relacji wzajemnych strażaków Państwowej Straży Pożarnej; polecenie – forma wyrażania woli realizacji zadań/czynności przez KDR w stosunku do innych, niż strażacy Państwowej Straży Pożarnej uczestników działania ratowniczego;
- 4) w czasie działania ratowniczego, na gruncie rozporządzenia o KSRG: rozkaz – tytuł władczy w relacjach wzajemnych strażaków Państwowej Straży Pożarnej; polecenie – atrybut władczy KDR jako jednoosobowego organu administracji publicznej w odniesieniu do uczestników działań ratowniczych, osób prawnych, osób fizycznych przebywających w strefie działań ratowniczych.

Wnioski

- 1) W legislacji doskonalenia aktów normujących ratownictwo w ochronie przeciwpożarowej należy zdefiniować pojęcia: „ratownik” i „odcinek bojowy” oraz ustalić status jego dowódcy.
- 2) W rozporządzeniu o KSRG należy uzupełnić brak zapisu uprawniającego osoby uprawnione do kierowania na poziomie strategicznym, do przejmowania kierowania na poziomie taktycznym.
- 3) Na poziomie ustawowym należy rozstrzygnąć w sposób jednoznaczny kwestię znaczeniową obecnie wyrażanych w rozporządzeniu o KSRG form władczych kierującego działaniem ratowniczym – rozkaz i polecenie. Na ile zamiennosc tych terminów w środowisku służbowym Państwowej Straży Pożarnej wyjaśnia we właściwym zakresie Kodeks karny w części wojskowej, to stosowanie tych określeń w stosunku do innych osób niż strażacy Państwowej Straży Pożarnej mogących być kierującymi działaniem ratowniczym jest źródłem dowolnych i nietrafnych interpretacji.
- 4) Jeżeli przepisy dotyczące bezpieczeństwa i higieny służby strażaków Państwowej Straży Pożarnej traktować jako standard warunków zachowania dopuszczalnego ryzyka ponoszonego podczas działań ratowniczych, to powinny być one ujednolicone dla wszystkich w ochronie przeciwpożarowej uczestników zobowiązanych do podjęcia takich działań.

- 5) Wielość zadań i obowiązków nałożonych na kierującego działaniami jest tak wielka, że nie jest on w stanie sam nadzorować wszystkich działań, czy każdej czynności. Stąd słuszny wydaje się być styl kierowania działaniami przez cele. Wtedy dowodzący przedstawia swój zamiar taktyczny i określa cele, ale nie podaje sposobów, poprzez które należy je osiągnąć. Sam zaś może skoncentrować się na głównych działaniach i najważniejszych problemach, dając podwładnym swobodę w realizacjach prowadzących do celu. Odciażając samego siebie, daje w ten sposób bodziec, który staje się elementem motywującym szczebel niższy do jeszcze lepszego działania. Taka swoboda działania dodatkowo wpływa na zwiększenie stopnia poczucia u kadry odpowiedzialności. Wymagane jest tu jednak duże zaufanie obu stron.
- 6) Ogromny zakres obowiązków, który został nałożony na dowódcę, ma swoje odzwierciedlenie w przyznaniu mu także bardzo szerokiego zakresu uprawnień, których realizacja może nastąpić wyłącznie w okolicznościach uzasadnionych stanem wyższej konieczności. Problemem jest jednak brak definicji stanu wyższej konieczności, co w znacznej mierze wpływa na trudności interpretacyjne podczas działań – w kierującym rodzą się wątpliwości, czy zaistniał taki stan i czy sytuacja uprawnia go do podjęcia określonych działań. Te szczególne uprawnienia nie są ujęte we wszystkich rozpatrywanych przepisach i dlatego, aby je zastosować podczas działań, wymagana jest analiza prawna, na którą podczas akcji nie ma czasu.
- 7) Wielu dowódców nie zdaje sobie również sprawy z tego, że przejmując dowodzenie, stają się organem administracji publicznej, który wydaje decyzje administracyjne i staje się jednocześnie organem egzekucyjnym i egzekutorem.

Literatura

- [1] Ustawa z dnia 13 marca 1934 r. *o ochronie przed pożarami i innymi klęskami* (Dz.U. z 1934 r. nr 41 poz. 365).
- [2] Ustawa z dnia 4 lutego 1950 r. *o ochronie przeciwpożarowej i jej organizacji* (Dz.U. z 1950 r. nr 6 poz. 51).
- [3] Ustawa z dnia 13 kwietnia 1960 r. *o ochronie przeciwpożarowej* (Dz.U. z 1960 r. nr 20 poz. 119 i 120).

- [4] Ustawa z dnia 12 czerwca 1975 r. *o ochronie przeciwpożarowej* (Dz.U. z 1975 r. nr 20 poz. 106).
- [5] Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. *o Państwowej Straży Pożarnej* (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1313, 1592, 1669).
- [6] Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. *o ochronie przeciwpożarowej* (Dz.U. z 2018 r. poz. 620).
- [7] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny* (Dz.U. z 2018 r. poz. 1600).
- [8] Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. *Kodeks pracy* (Dz.U. z 2018 r. poz. 917).
- [9] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 lipca 1992 r. *w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym* (Dz.U. z 1992 r. nr 54 poz. 259).
- [10] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 września 2008 r. *w sprawie szczegółowych warunków bezpieczeństwa i higieny służby strażaków Państwowej Straży Pożarnej* (Dz.U. z 2008 r. nr 180 poz. 1115).
- [11] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 listopada 1997 r. *w sprawie szczegółowych warunków bezpieczeństwa i higieny służby strażaków oraz zakresu ich obowiązywania w stosunku do innych osób biorących udział w akcjach ratowniczych, ćwiczeniach lub szkoleniu* (Dz.U. z 1997 r. poz. 979).
- [12] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2001 r. *w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniu ratowniczym* (Dz.U. z 2013 r. poz. 709).
- [13] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 3 lipca 2017 r. *w sprawie szczegółowej organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego* (Dz.U. z 2017 r. poz. 1319).
- [14] Gierski E., *Efektywność dowodzenia*, Firex, Warszawa 1997.
- [15] Gołębowski W., *Zarys prawa i administracji w ochronie przeciwpożarowej*, SA PSP, Poznań 1997.
- [16] <http://www.sjp.pl> [dostęp: 15.10.2018 r.].
- [17] Kalinko J., Lipiński S., *Poziomy kierowania na potrzeby działań ratowniczych*, „Zeszyty Naukowe SGSP” 2018, nr 66(2).
- [18] Koźmiński A.K., Piotrowski W., *Zarządzanie – teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.

- [19] Lipiński S., *Organizacja walki z pożarami i prowadzenie działań ratowniczych* [w:] Lipiński S., *Skuteczne ratownictwo. Fachowy poradnik dla służb ratowniczych*, Verlag Dashofer, Warszawa 2010.
- [20] Ranecki J., *Lider w akcji*, „Przegląd Pożarniczy” 2009, nr 9, s. 16–18.
- [21] Ranecki J., *Podstawowy kurs dowodzenia*, „Przegląd Pożarniczy” 2012, nr 11, s. 22–24.
- [22] Sobińska A., Witczak D., *Rozkaz czy polecenie*, „Przegląd Pożarniczy” 2018, nr 8, s. 46–48.